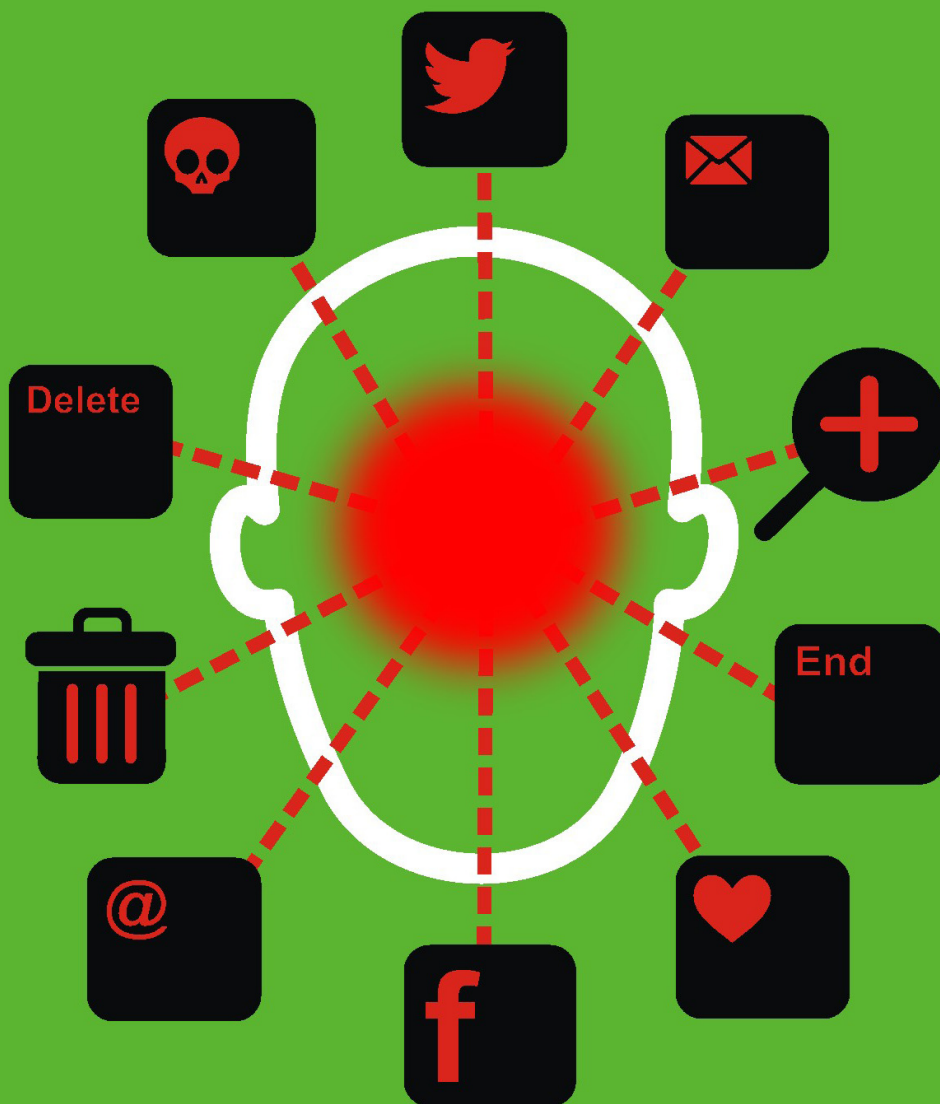

Stanisław Kusiak
Scenariusze lekcji języka polskiego
w klasach szkoły ponadpodstawowej

Szanowni Państwo!

Serdecznie dziękujemy za obecność na spektaklu pt. *Beze mnie* w reż. Tomasza Cymermana. Chcąc kontynuować nasze spotkanie poza teatrem – w szkolnych salach, oddajemy w Państwa ręce scenariusze lekcji języka polskiego dla klas szkół ponadpodstawowych autorstwa Stanisława Kusiaka.

Jesteśmy przekonani, że okażą się one doskonałym uzupełnieniem spektaklu, będąc jednocześnie okazją do otwarcia merytorycznej dyskusji z młodzieżą na tematy im bliskie i ważne takie, jak poczucie wyobcowania, potrzeba akceptacji, bunt, czy próby odnalezienia się we współczesnym świecie.

Na każdy scenariusz składają się teksty źródłowe, ćwiczenia i zadania domowe, pozwalające jeszcze dokładniej zgłębić poruszaną tematykę. Wierzymy, że przygotowany materiał będzie dla Państwa nie tylko pomocą, ale przede wszystkim – źródłem inspiracji.

Zapraszamy także do udziału w innych spektaklach repertuarowych Teatru im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie – będzie nam niezmiernie miło znów gościć Państwa na widowni.

Temat: **A kim jest człowiek, abys go cenil i zwracal ku niemu swe serce? (Hi 7,17)**

Główne zagadnienia lekcji:

Lekcja zawiera propozycję interpretacji dramatu *Beze mnie* Michaela Müllera (reż. Tomasza Cymermana) uwzględniającej różne konteksty literackie i filozoficzne. Kluczowym zagadnieniem lekcji jest wyłaniający się z wielowiekowej tradycji obraz godności człowieka, jego miejsca wśród innych stworzeń, ale i spoczywającej na nim odpowiedzialności.

W tej perspektywie dramat M. Müllera jest świadectwem tragicznej świadomości współczesnego młodego człowieka, który doświadcza skrajnego wyobcowania, niezrozumienia, obojętności, odrzucenia czy ostracyzmu. Praca z różnymi tekstami jest okazją do doskonalenia samodzielnego radzenia sobie z odbiorem dzieła teatralnego, głębokim/wielopoziomowym odczytywaniem/odbiorem tekstu, docierania do sensów ukrytych i metaforycznych.

Cele lekcji

Uczeń potrafi:

- interpretować przywołane teksty (np. Edwarda Stachury *Człowiek człowiekowi*, J. W. Goethego *Cierpienia młodego Wertera*);
- recenzować dzieło teatralne (merytorycznie argumentować swoją ocenę);
- wypowiadać się na temat wizji człowieka i jego miejsca w świecie (odwołując się do różnych epok, np. starożytności, renesansu, baroku, współczesności);
- przywoływać i wyjaśniać wybrane aforyzmy i sądy dotyczące człowieka;
- zbudować dłuższą wypowiedź ustną oraz pisemną na temat różnych koncepcji człowieka i jego miejsca w świecie; formułować własne sądy i je uzasadniać;
- odwoływać się do wybranych utworów literackich obowiązujących na egzaminie maturalnym od 2023 roku (np. *Księgi Koheleta*, *Księgi Psalmów*, *Antygony* Sofoklesa, *Pieśni* Kochanowskiego, *Ody do młodości* A. Mickiewicza, *Wyznania* św. Augustyna, *Hamleta* Szekspira, ...)

Uwagi dotyczące realizacji lekcji

Zajęcia trwają 45 minut. Nauczyciel wykorzystuje metodę pracy w małych grupach, pogadankę heurystyczną oraz arkusze lub ankiety w aplikacji Mentimeter (szablony: chmura słów, „scales” – skala moich przekonań).

Środki dydaktyczne

Fragmety tekstów literackich, kolekcje cytatów.

Pojęcia i terminy, słowa kluczowe

Człowiek, człowieczeństwo, empatia, braterstwo, podmiotowość, godność, szacunek.

Przebieg lekcji

1. Doświadczenie: *Bez człowieka świat...*

Uczniowie otrzymują dostęp do ankiety Mentimeter ([zob. https://www.mentimeter.com/](https://www.mentimeter.com/)), w której kończą (według własnych skojarzeń) stwierdzenie „Bez człowieka świat...”. Nauczyciel przedstawia na tablicy odpowiedzi wyświetlające się w szablonie chmury słów. Zaprasza uczniów do dyskusji.

2. Kolekcja cytatów i skala moich przekonań

Uczniowie przedstawiają przygotowane (zadanie domowe) cytaty na temat człowieka, jego natury, istoty człowieczeństwa. Zadanie było podzielone na poszczególne grupy uczniów:

- a) cytaty biblijne i związane ze starożytnością;
- b) myśli zbliżone do koncepcji renesansowych;
- c) aforyzmy oraz idee barokowe;
- d) współczesne poglądy, cytaty o człowieku;
- e) cytaty z dramatu M. Müllera

Uczniowie nie zapominają o źródłach cytatów (nazwisko autora, tytuł dzieła). Przedstawiciele grup wyjaśniają powody decyzji swoich grup (jeżeli inni członkowie grupy prezentowali odmienne przykłady – przedstawiają również swoje wybory).

Nauczyciel wprowadza kolejne cytaty do szablonu, czyli przygotowuje materiał do ćwiczenia „skala moich przekonań”.

Uczniowie przy użyciu aplikacji Mentimeter oceniają w skali od 1 do 6, na ile zgadzają się z poniższymi stwierdzeniami.

Przykładowe zestawy cytatów:

Zastanówmy się śmiało nad człowieka stanem:

Rozległy to labirynt, lecz z właściwym planem

A. Pope, *Esej o człowieku*

Na mój podziw zasługuję ja sam przede wszystkim.

Stanisław z *Beze mnie* M. Müllera

Kiedy zważam krótkość mego życia, wchłoniętego w wieczność będącą przed nim i po nim, kiedy zważam małą przestrzeń, którą zajmuję, a nawet którą widzę, utopioną w nieskończonym ogromie przestrzeni, których nie znam i które mnie nie znają, przerażam się i dziwię, iż znajduję się raczej teraz niż wtedy... Kto mnie tu postawił? Na czyj rozkaz i z czyjej woli przeznaczono mi to miejsce i ten czas?...

[...] *Wiekuista cisza tych nieskończonych przestrzeni przeraża mnie.*

B. Pascal, *Myśli*

Przecież decyzje już dawno za nas podjęli (...) tak naprawdę ważne jest tylko jedno pytanie: Czemu my się właściwie na to wszystko godzimy?

Mut z Beze mnie M. Müllera

Ludzie, w przeciwieństwie do innych zwierząt społecznych, nie żyją po prostu w relacjach; ludzie tworzą relacje by żyć. W toku swego istnienia znajdują nowe sposoby myślenia i działania zarówno w stosunkach społecznych, jak i wobec przyrody, która ich otacza. Tym sposobem tworzą kulturą i zmieniają historię.

M. Carrithers, *Dlaczego ludzie mają kultury*

I tak to się zaczyna. Pochodzisz z wioski i nagle dostajesz się do szkoły, idziesz do liceum. No i nic, idziesz do sklepu, kupujesz sobie fajne ciuchy, przychodzisz do szkoły i okazuje się, że są wieśniackie. Albo chcesz zaistnieć i mówisz jakiś żart i się okazuje, że jest jakiś syfiasty totalnie, z wiochy. Potem zadzwoni ci jeszcze dzwonek w telefonie i okazuje się, że nie jest cool. Masz przesrane cały rok. Jesteś w dupie. Śmieszne. Tak się to dzieje, dokładnie tak. W szkole w szczególności.

Mut z Beze mnie M. Müllera

*Tak barzo ludzie się rozpościerają,
Że i o niebo drudzy już nie dbają*

Z. Morsztyn, *Emblema 67*

Zaprzęta mnie pytanie: co tak naprawdę leży na mulistym dnie natury człowieka?

M. Carrithers, *Dlaczego ludzie mają kultury*

*Rodzaj ludzki, to rzecz nad wyraz jednostajna! Większość spędza na pracy przeważną część życia, by żyć, a owa znikoma cząstka wolności, jaka im pozostaje, napawa ich taką obawą, iż czynią, co mogą-
by jej się wyzbyć co prędzej. O, jakimże jest przeznaczenie ludzi?*

J. W. Goethe, *Cierpienia młodego Wertera*

Ludzie są zdolni do wyboru, są odpowiedzialni za to, co czynią – zło czy dobro – a sama ta zdolność, nie zaś sposób, w jaki jej używają, czyni ich równymi w godności, i to jest definicją ich złowiczeństwa.

L. Kołakowski, *Mini-wyklady o maxi-sprawach*

Wszyscy przemądrzali pedagogowie i ochmistrze godzą się na to, że dzieci nie wiedzą, czego chcą, natomiast nikt uwierzyć nie chce, mimo naocznej oczywistości tego faktu, że także dorośli wałęsają się po tej ziemi podobni dzieciom, równie jak one nie wiedząc wcale, skąd się wzięli i dokąd zmierzają i że tak samo nie kierują swych czynów ku prawdziwym celom i tak samo podlegają rządowi łakoci i łozowej różgi.

J. W. Goethe, *Cierpienia młodego Wertera*

Wolność jest dana ludziom razem z ich człowieczeństwem, jest tego człowieczeństwa fundamentem, tworzy człowieka jako coś w bycie samym wyróżnionego.

L. Kołakowski, *Mini-wyklady o maxi-sprawach*

To co ja wiem, może wiedzieć każdy. Moje serce mam ja tylko.

J. W. Goethe, *Cierpienia młodego Wertera*

Bez prężnego, wolnego i twórczego umysłu człowiek jest po prostu zwierzęciem i umrze jak zwierzę bezduszne.

I. Stone, *Udręka i ekstaza*

*Gdy patrzę na Twe niebo, dzieło Twych palców,
księżyc i gwiazdy, któreś Ty utwierdził:
czym jest człowiek, że o nim pamiętasz,
i czym - syn człowieczy, że się nim zajmujesz?*

Psalm 8

*Czytam historię
I widzę, coś zrobił
Przez tysiąclecia, Człowiecze!
Zabijałeś, mordowałeś
I wciąż przemyśliwujesz,
Jak by to robić lepiej.
Zastanawiam się, czyś godzien,
Aby cię pisać przez wielkie C*

L. Staff, *Człowiek*

Człowieka trzeba mierzyć miarą serca.

Jan Paweł II

*Nie chciał nas Bóg położyć równo z bestyjami.
Dał nam rozum, dał mowę, a nikomu z nami*

J. Kochanowski, *Pieśń XIX, ks. II*

*Zwierzęta w ogrodzie patrzyły to na świnię, to na człowieka, potem znów na świnię i na człowieka,
ale nikt już nie mógł się połapać, kto jest kim.*

George Orwell, *Folwark zwierzęcy*

*Człowiek daje świadectwo swej wielkości, gdy bierze się za bary z siłami rządzącymi światem.
Los udostojnia go, nawet wtedy, gdy go łamie*

J. Kleiner, *Tragizm*

Za wszelką cenę proszę unikać przyznawania sobie statusu ofiary. Ze wszystkich części ciała najbardziej trzeba czuwać nad palcem wskazującym, ponieważ tak lubi wytykać winy. Dźgający palec to znak firmowy ofiary – przeciwieństwo „V”, znaku zwycięstwa, a zarazem synonim poddania się. Niezależnie od nędzy swojego położenia proszę nie winić niczego ani nikogo – historii, państwa,

zwierzchników, rasy, rodziców, fazy księżyca, dzieciństwa, treningu czystości itp. Jeżeli komuś to pomoże, proszę pamiętać, że godność ludzka to absolut, a nie pojęcie cząstkowe; że nie idzie w parze z dopraszaniem się specjalnych względów.

Josif Brodski, *Pochwała nudy*

Dlaczego najbardziej szczęśliwą i godną wszelkiej czci istotą jest człowiek? [...] Dano mu bowiem mieć to, czego zapagnie, być tym, czym chce.

Giovanni Pico della Mirandola, *Mowa o godności człowieka*

Człowiek renesansu czuł się współmierny ze światem, człowiek baroku – niewspółmiernie mały, rokoka – niewspółmiernie wielki.

Stanisław Falkowski, *Lekcje literatury*

Uczniowie mogą również na oddzielnych arkuszach swobodnie przesuwając cytaty, tworzyć rodzaj plakatu treści urozmaicić kolażem zdjęć, czonek wyciętych z różnych czasopism). W trakcie tworzenia rankigu/kolekcji cytatów/aforyzmów uczniowie uzupełniają treści prezentacji o merytoryczne odniesienia do filozoficznej i artystycznej wizji człowieka w poszczególnych epokach literackich. Zwracają uwagę na kluczowe wartości: szacunek, godność, człowieczeństwo, wolność, odpowiedzialność, niepowtarzalność, zdolności twórcze, priorytetowe miejsce w dziele stworzenia, podmiotowość itp.

3. Teoria. Interpretacja dramatu *Beze mnie*

Problem: Czy wyłaniający się z wielowiekowej tradycji obraz godności człowieka, jego miejsca wśród innych stworzeń, ale i spoczywającej na nim odpowiedzialności może stanowić jakąkolwiek perspektywę porównania z teatralnym świadectwem tragicznej świadomości współczesnego młodego człowieka, który doświadcza skrajnego wyobcowania, niezrozumienia, obojętności, odrzucenia czy ostracyzmu?

Uczniowie w grupach przygotowują wypowiedzi, w których mogą uwzględnić również odpowiedzi na pomocnicze pytania.

Jakie świadectwa pragnienia akceptacji odnajdziemy w literaturze poszczególnych epok literackich?

Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem: *dramat M. Müllera przypomina, że prawdziwe antyczne tragedie wydają się tuż obok nas?* Uzasadnij swoją tezę przy pomocy dwóch argumentów (potwierdzających, negujących bądź wyrażających stosunek ambiwalentny).

4. Zastosowanie. Edward Stachura, *Człowiek człowiekowi*

Nauczyciel nawiązuje do wypowiedzianej w spektaklu łacińskiej sentencji *Homo homini deus, homo homini lupus* (*Człowiek człowiekowi bogiem, człowiek człowiekowi wilkiem*). Następnie zaprasza uczniów do zapoznania się z wierszem Edwarda Stachury. Uczniowie: analizują kompozycję oraz segmentację tekstu, kreacje podmiotu lirycznego i adresata; interpretują kluczowe motywy; wskazują funkcje środków stylistycznych; odczytują główne przesłanie (przełamanie przygnębiającej wizji człowieka *lecz ty się nie daj zwilczyć*), budującą puentę *Człowiek człowiekowi bliźnim! / Z bliźnim się możesz zbliznić*, imperatyw braterstwa.

5. Zadanie domowe

Przygotuj cztery różne mailowe wiadomości (adresowane do nauczyciela, pedagoga, psychologa, rówieśnika oraz innej osoby wybranej przez Ciebie), w których polecisz spektakl *Beze mnie*.

lub

Zinterpretuj wiersz Zbigniewa Herberta *Pan Cogito a perla*. W swojej wypowiedzi odwołaj się do refleksji związanych z obejrzeniem spektaklu *Beze mnie*.

6. Konteksty

„Pamiętam pewne lato, podczas którego czytaliśmy na głos, w młodym gronie Tove Janson *W Dolinie Muminków*. Ledwie doszliśmy do końca, a już chcieliśmy usłyszeć opowieść jeszcze raz. Ciekawie było analizować pełne oczekiwania napięcie, które się pojawiało przed niektórymi punktami kulminacyjnymi. Pod wpływem siły kapelusza Muminek zmienia się nie do poznania. Prosi przyjaciół o pomoc, lecz oni tylko potrząsają głowami. Nie poznają go. Muminek jest wyłączony z kręgu przyjaciół i właściwie już nie istnieje. Serce zamiera z trwogi w piersiach słuchaczy, ponieważ wszyscy wiedzą, co to znaczy być wyrzutkiem.”

Olof Lagercrantz, *O sztuce czytania i pisania*, przeł. Jacek Kubitsky, s. 32-33.

„Popatrz na siebie – uśmiecha się, by złagodzić krytykę, którą zaraz dotknie przybyłego z tamtego świata rozmówcę – popatrz na siebie moimi oczami. Widzę twoje krótkie, czerwone włosy i dwa tatuaże, masz kolczyk w nosie i nienaturalnie opaloną skórę. A ja patrzę i myślę: dlaczego tak bardzo nie akceptujesz siebie? Mówisz moim językiem lepiej niż moje dzieci, a masz kłopoty w porozumiewaniu się we własnym. A ja myślę: czegoż to nie możesz wyrazić swoimi słowami, skoro szukasz innych? Dzisiejszy wieczór jest dla mnie uspokojeniem po całym dniu pracy i wysiłku. Spędzam go z rodziną i wspólnotą. Ty – martwisz się, że bez telewizora nie zniesiesz tej nocy. A ja myślę: dlaczego twoi ludzie nie dają ci tego, czego szukasz w sztucznych postaciach na ekranie? Nie ma tu kapłanów, nauczycieli, prawników, lekarzy. Nie ma urzędów. Reguły tego życia są dlatego tak proste i jasne, by mogli im sprostać i młodzi i starzy, i mężczyźni i kobiety, i mądrzy i głupi. Indywidualizm, o który współczesny człowiek tak zaciekle walczy – głównie za pomocą pieniędzy – Amiszowi jest obcy. Tu sprawdza się system, o który tyle lat walczyło tyle innych społeczeństw. Taki prosty”.

Dagmara Babiarz, *Osobny świat Amiszów*, „Poznaj Świat” 2004, nr 10, s. 10 - 17.

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie II szkoły ponadpodstawowej

Temat: Nie ma nic piękniejszego nad młodość?

Główne zagadnienia i pytania, które warto przywołać w trakcie zajęć:

Lekcja zawiera propozycję interpretacji dramatu *Beze mnie* Michaela Müllera (reż. Tomasza Cymermana) jako spektaklu *nie tylko* „odpowiedniego”, czy „dostosowanego” do potrzeb bardzo młodych ludzi, *lecz stworzonego z myślą o nich!*

Bohaterowie „Beze mnie”, podobnie jak romantycy, chcą odkryć wyjątkowe znaczenie młodości, ale czy jest ona dla nich wartością absolutną, ogólnoludzką i siłą sprawczą? Czy doświadczenia współczesnej młodzieży można porównać z dyskusjami pokoleniowymi w utworach literackich? Co motywuje młodzież do polemiki ze starymi ideami? Jak we współczesnym świecie funkcjonowałby młody romantyk ze swoim pragnieniem dokonania wielkich czynów, poświęcenia się dla nowych spraw, potrzebą zmiany świata? Czy młodzi zawsze będą wchodzić w konflikt ze starym pokoleniem? Jak środowisko współczesnej szkoły traktuje romantycznych zapaleńców; jaki stosunek ma do ich uniesień, wielkich namiętności? Jak wzbudzać w młodym człowieku nadzieję i optymizm, wykorzystać aktywność i mijającą bezpowrotnie wyjątkową energiczność? Kiedy zaczyna się dojrzałość, a co można nazwać dorosłością?

Praca z różnymi tekstami jest okazją do doskonalenia samodzielnego radzenia sobie z odbiorem dzieła teatralnego, głębokim/wielopoziomowym odczytywaniem/odbiorem tekstu, docierania do sensów ukrytych i metaforycznych.

Cele lekcji

Uczeń potrafi:

- interpretować przywołane teksty (np. *Odę do młodości* Adama Mickiewicza);
- recenzować dzieło teatralne (merytorycznie argumentować swoją ocenę);
- odczytywać uniwersalne przesłanie wynikające z czytelniczej przygody zestawień pozornie przypadkowych tekstów (np. zamkniętych w formie typowej dla oświeceniowego klasycyzmu poetyki; zawierających romantyczny i rewolucyjny program działania; współczesnych dramatów; tekstów popkultury);
- osadzać motyw „młodości” w różnych kontekstach, np.: historyczno-literackich, literacko-kulturowych;
- omówić zagadnienie wpływu nowych technologii na formy i sposoby komunikowania się między młodymi ludźmi na podstawie obejrzanego spektaklu oraz dostępnego artykułu *Młodzieżowe słowo roku nie ma sensu...* i własnych doświadczeń komunikacyjnych;
- zredagować notatkę syntezującą.

Uwagi dotyczące realizacji lekcji

Zajęcia trwają 90 minut. Nauczyciel wykorzystuje metodę pracy w grupie, pogadankę heurystyczną oraz arkusze lub ankiety w aplikacji Mentimeter.

Środki dydaktyczne

Fragmety tekstów literackich, kolekcje cytatów, artykuł Zuzanny Tomaszewicz *Młodzieżowe Słowo Roku nie ma sensu. Finałowa dwudziestka brzmi jak boomer udający nastolatka*, dostępny 17 listopada 2021, 18:11

https://natemat.pl/384393.plebiscyt-na-mlodziejowe-slowo-roku-2021-to-kpina-konkurs-dla-boomero-w?utm_source=facebook&utm_medium=referral&utm_campaign=ownsm&fbclid=IwAR0tacZWuyxW-8-yGb3XWjKR6H0N5H64eJZiPfiPtbg3bQgrgdQQ29A9du3o

Pojęcia i terminy, słowa kluczowe

Młodość, interpretacja porównawcza, oda, manifest, indywidualizm, gloryfikacja młodości, irracjonalizm, prymat emocji.

Przebieg lekcji

1. Doświadczenie. Ćwiczenie *Do reklamacji ta przereklamowana młodość*

Uczniowie wypełniają przygotowane wcześniej przez siebie „formularze reklamacyjne”

Przykład

Imię zgłaszającego reklamację (wybrany bohater dramatu *Beze mnie*) .....

Towar *MŁODOŚĆ*

Rozmiar .....

Kiedy i w jakich okolicznościach stwierdzono wady

.....
.....
.....

Dokładne określenie wad

.....
.....
.....

Żądam

.....
.....
.....

Opinia rzeczoznawcy (tutaj uczniowie wpisują wybrane przez siebie cytaty)

.....
.....
.....

*np. Kiedy miałem 14 lat, mój ojciec nie znał się na niczym, tak że ledwo znosiłem jego obecność.
Ale kiedy skończyłem dwadzieścia jeden lat, zaskoczyło mnie, jak wiele nauczył się przez te siedem lat.*

Mark Twain

*Młodość jest potwornie ciężkim przypadkiem i chyba nie ma nikogo, kto by z tego wyszedł bez powi-
kłań.*

Agnieszka Osiecka, *Szpetni czterdziestoletni*

*Chciałbym, żeby nie było przedziału między dziesiątym a dwudziestym trzecim rokiem życia albo przy-
najmniej, żeby go młodość przespała, bo w całym ciągu tego pośredniego czasu widzimy tylko uwie-
dzione dziewczyny, pokrzywdzonych starców, kradzież i bijatyki.*

William Shakespeare, *Opowieść zimowa*, akt III, scena 3

*Polaty się łzy me czyste, rześiste,
Na me dzieciństwo sielskie, anielskie,
Na moją młodość górną i durną...*

Adam Mickiewicz, *Liryki lozańskie*

Młodzi nie mają chodzić parami, parami chodzi się do ślubu. Oni mają stanowić wesołą gromadę!

Wanda Półtawska

*Okres młodzieńczy jest szczególnie trudnym okresem życia. Trzeba nieraz dużego wysiłku woli, aby
przejąć zwycięsko przez wszystkie klęski i zawody młodości. Nierzadko więc zdarza się, że tendencje
dezintegracyjne biorą górę. Młody człowiek ulega wewnętrznemu rozprzężeniu. Nie ma siły zmobilizo-
wać się do wysiłku, do pracy, nawet do zabawy.*

Antoni Kępiński

2. Refleksje. Natura młodości? Porównanie manifestacji młodych w dramacie Michaela Müllera oraz *Odzie do młodości* Adama Mickiewicza

a) Spośród najbardziej znanych fragmentów wiersza Adama Mickiewicza wybierz te, które Twoim zdaniem mogły wypowiedzieć bohaterowie *Beze mnie*.

np.

„Łam, czego rozum nie złamie!”

„rozumni szalem”

„Dalej, bryło, z posad świata!”

„Witaj jutrzeńko swobody”

„Zbawienia za tobą słońce”.

„Sam sobie sterem, żeglarzem, okrętem”

„Tam sięgaj, gdzie wzrok nie sięga”

Uzasadnij swój wybór

.....
.....

b) Scharakteryzuj oś podziału świata występującą w obu utworach

<i>Oda do młodości</i>	
starzy	młodzi
<i>Beze mnie</i>	
starzy	młodzi

c) Uczniowie w grupach tworzą Manifest Młodych, który rozpoczynają słowami *Razem młodzi przyjaciele!* Zredagowane przez grupy wypowiedzi powinny uwzględniać: zespół postulatów, artystyczną odezwę/apel do odbiorców, ocenę zastanej rzeczywistości, zwycięstwo nowych idei; emocje, uczucia i napięcia; zapał/szał; hiperbolę oraz inne figury retoryczne; młodzieńczy idealizm, patos moralny, radosny i bojowy heroizm, energetyczny ton; przywołanie fragmentu piosenki lub innego tekstu kultury, który może odgrywać rolę ich manifestu światopoglądowego.

d) Co łączy i dzieli współczesne pokolenia młodych i seniorów (badanie opinii uczniów z wykorzystaniem aplikacji Mentimeter), np.

Uzereguj wartości, które nas łączą

Co może połączyć pokolenia? Masz do dyspozycji 100 punktów, rozdziel je według uznania

Mentimeter

OCEŃ W SKALI OD 1 DO 6, NA ILE ZGADZASZ SIĘ Z PONIŻSZYMI STWIERDZENIAMI

Mentimeter

Czy uważasz, że warto obejrzeć ten spektakl z seniorami?

3. Teoria. Czy spektakl *Beze mnie* został stworzony z myślą o młodych ludziach?

- Analiza języka dramatu *Beze mnie*. Uczniowie oceniają autentyczność dialogów dramatu.
- Uczniowie w grupach kreują alternatywną scenę, w której Stanisław ratuje Janka (Muta). Głównym celem zadania jest stworzenie dialogów odzwierciedlających współczesną, młodzieżową formę komunikowania się.
- Uczniowie przedstawiają przykłady teatralnych konceptów, które ich zdaniem mogłyby jeszcze bardziej uwspółcześnić dramat Michaela Müllera?
- Czy autor dramatu umiejętnie zdiagnozował kluczowe problemy współczesnej młodzieży?

4. Praktyka. *Młodzieżowe słowo roku nie ma sensu?*

Uczniowie wykorzystują artykuł Zuzanny Tomaszewicz *Młodzieżowe Słowo Roku nie ma sensu. Finałowa dwudziestka brzmi jak boomer udający nastolatka*, dostępny 17 listopada 2021, 18:11

https://natemat.pl/384393_plebiscyt-na-mlodziejowe-slowo-roku-2021-to-kepina-konkurs-dla-boomero-w?utm_source=facebook&utm_medium=referral&utm_campaign=ownsm&fbclid=IwAR0tacZWuyxW-8-yGb3XWjKR6H0N5H64eJZiPfiPtbG3bQgrgdQQ29A9du3o

oraz tekst *Jeśli nie masz odklejki, to wiesz, że goblin mode jest na esie...* dostępny 20 grudnia 2022, 20:12

<https://trojka.polskieradio.pl/artikul/3084000,Jesli-nie-masz-odklejki-to-wiesz-ze-goblin-mode-jest-na-esie%E2%80%A6-Wybrano-Mlodziejowe-Slowo-Roku>

do stworzenia notatki syntezującej, czyli krótkiej formy wypowiedzi, która w rzeczowy sposób przedstawia informacje na dany temat. Notatka powinna: liczyć 60-90 słów, zestawiać poglądy autorów, które dotyczą analizowanego zagadnienia; porównanie stanowisk autorów, ogólny wniosek płynący z obu tekstów i tematu.

5. Zadanie domowe

Na jednej ze stron internetowych przyjmuje się zgłoszenia współczesnych młodzieżowych tekstów literackich, spośród których Ministerstwo Edukacji i Nauki dokona wyboru lektury obowiązkowej dla czwartej klasy szkoły ponadpodstawowej. Napisz komentarz, w którym uzasadnisz, że dramat *Beze mnie* Michaela Müllera powinien zostać uwzględniony w kanonie lektur szkolnych.

lub

Napisz esej, który rozpoczniesz słowami *Każą nam krzyczeć, nikt nas nie chce słuchać?*

lub

Stwórz Loesje, którym podsumowałbyś dzisiejsze zajęcia. Skorzystaj z inspiracji

[https://loesje.org/posterarchive/advanced?language\[\]=77&wo_rds=&date\[min\]\[year\]=&date\[max\]\[](https://loesje.org/posterarchive/advanced?language[]=77&wo_rds=&date[min][year]=&date[max][)

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie IV szkoły ponadpodstawowej

Temat: *Jak oni buntują?*

Główne zagadnienia i pytania, które warto przywołać w trakcie zajęć:

Lekcja zawiera propozycję interpretacji dramatu *Beze mnie* Michaela Müllera (reż. Tomasza Cymermana) jako spektaklu nie tylko demaskującego naturę młodzieńczego buntu, ale i odsłaniającego niebezpieczeństwo i nieodwracalność buntu-pułapki (ekstremalnych stanów uczuciowych, sztywności poznawczej, tendencji autodestrukcyjnych, anarchii i przemocy).

Czy bohaterowie *Beze mnie*, podobnie jak romantycy, odnajdują dzięki buntowi własne „ja”? Jakie są motywacje buntu Stanisława i Muta? Czy bunt ma sens jedynie wtedy, gdy człowiek bierze odpowiedzialność za swój sprzeciw?

Cele lekcji

Uczeń potrafi:

- przywołać mit o Prometeuszu;
- dokonać przekładu intersemiotycznego, np. zaprojektować plakat;
- osadzać motyw „buntu” w różnych kontekstach, np.: historyczno-literackich, literacko-kulturowych;
- przywołać i scharakteryzować wybrane portrety młodych buntowników: Kordiana, Cezarego Baryki, Konrada (*III część Dziadów*), doktora Judyma, Pannę Nikt, Artura (*Tango*), Hamleta, Antygony, Jean Tarrow z *Dżumy* Alberta Camusa
- interpretować wybrany wiersz (np. *Święty Szymon Słupnik* Stanisława Grochowiaka, *Nauka chodzenia* Andrzeja Bursy, *Mury* Jacka Kaczmarskiego, *Potęga smaku* Zbigniewa Herberta; *Przejście* Michaela Houellebecqa – w jaki sposób te wiersze mogą korespondować z dramatem Müllera);
- formułować tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;
- zgadzać się z cudzymi poglądami lub polemizować z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- stawiać pytania światopoglądowe (w tym moralne) i poszukiwać odpowiedzi na nie z wykorzystaniem wiedzy filozoficznej;
- zredagować esej.

Uwagi dotyczące realizacji lekcji

Zajęcia trwają 90 minut. Nauczyciel wykorzystuje metodę pracy w grupie, pogadankę eurystyczną, dyskusję, przekład intersemiotyczny, debatę oksfordzką, metodę odwróconej klasy, mapę myśli, cykl Kolba – zob. <https://humanly.pl/cykl-kolba/>

Środki i materiały dydaktyczne

Fragmety tekstów literackich, piosenka Męskie Granie 2018 *Początek*, dostępna <https://www.youtube.com/watch?v=QRxH-II0OsA>

Pojęcia i terminy, słowa kluczowe

Bunt, bunt egzystencjalny, absurd życia (losu ludzkiego), kultura przeciętności, człowiek absurdalny, wolność, wolność negatywna – jako brak przymusu, ograniczeń czy zewnętrznych konieczności dotyczących ludzkich myśli, słów i czynów – oraz pozytywna – jako możliwość realizacji ludzkiej woli.

Przebieg lekcji

1. Doświadczenie /wejdź w to/: *Buntuję się, więc jestem?*

Uczniowie komentują w trzech zdaniach słowa Alberta Camusa „Buntuję się, więc jestem”. Następnie Nauczyciel odtwarza piosenkę Męskie Granie 2018 *Początek*, a po wysłuchaniu utworu <https://www.youtube.com/watch?v=QRxH-II0OsA> zaprasza do zinterpretowania frazy *Ja nie chcę iść pod wiatr, gdy wieje w dobrą stronę*. Prowokacyjnie pyta, czy bunt bohaterów *Beze mnie* trafniej puentowałaby parafraza słów noblisty *Buntuję się, więc mnie nie ma?*

Przykładowy fragment dramatu do wykorzystania:

PAZDAM Stanisław. A kto zasługuje na Twój podziw?

STANISŁAW Na mój podziw zasługuję ja sam przede wszystkim.

PAZDAM Dlaczego?

STANISŁAW Bo w ogóle wstaję rano i przychodzę tutaj do szkoły.

PAZDAM Bardzo ci dziękujemy za to Stanisław, jesteśmy z tego bardzo dumni i cieszymy się, że jesteś tutaj z nami. A powiedz nam czy oprócz siebie samego jest jeszcze ktoś, kogo po dziwiasz?

STANISŁAW Oczywiście, oczywiście, że panią profesor, Adolfa Hitlera i Józefa Stalina.

PAZDAM Dziękuję Stanisław, to jest niezwykle budujące i daje mi siłę na cały przyszły tydzień, a może i jeszcze następny. Dziękuję. Janek? A co ty myślisz?

MUT Myślę, że wzorce nie są nam potrzebne. No niech nam pani powie, za kim mamy iść? Przecież decyzje już dawno za nas podjęli.

PAZDAM Jakie decyzje? Co chcesz przez to powiedzieć?

MUT Że tak naprawdę ważne jest tylko jedno pytanie: Czemu my się właściwie na to wszystko godzimy?

2. Refleksje /podziel się wrażeniami/: etapy buntu Muta i Stanisława?

a) Mut i Stanisław poszukują akceptacji przez prowokowanie otoczenia (Mut nie wyróżnia się ubiorem, ale swoją postawą prowokuje nauczycielkę oraz klasę do myślenia wykraczającego poza szkolną przeciętność)

PANI PAZDAM A jak wy oceniacie różnicę poziomów gospodarki krajów trzeciego świata w stosunku do krajów uprzemysłowionych. Chciałabym was poprosić o zajęcie stanowiska na ten temat. (...)

- MUT** Drenaż. (...) No bo jest to samo w sobie trochę dziwne. Wysysamy te kraje do ostatniej kropli krwi, a potem mamy zapłacić dziesięć zeta „for a living planet!”, żeby ratować ich zagrożoną naturę.
- PANI PAZDAM** A nieco ściślej.
- MUT** Ściślej... Mamy wszelkie możliwości techniczne, ekonomiczne, społeczne, medyczne, żeby ratować ten trzeci świat, a żyjemy w jakimś społeczeństwie rozczulania się nad sobą?
- Pozwalamy na to, żeby cieniasy nami rządziły? I nikogo nie stać na prawdziwy czyn Cwaniaki. A może ja teraz powinienem was ochrzcić? Wodą święconą. Głupie? Strasznie. Żeby wam przepłukać mózgi. Kloaka. Sami się prosicie, debile. To wy jesteście trzecim światem.
- STANISŁAW** Cisza. Nikt nic nie rozumie.
- PANI PAZDAM** Janek, nie do końca rozumiem do czego zmierzasz.
- MUT** To niech się pani rozejrzy po klasie.
- STANISŁAW** Klasa otworzyła ogień, a pani Pazdam wszystkiemu się przyglądała. Wszyscy mówili, że to są jakieś pseudo religijne brednie mędrca i znawcy świata. (...) Tak, Mut. dzisiaj wyszedłeś z cienia. Zabiłeś ich wszystkich swoim monologiem.

b) Bohaterowie bezwzględnie demaskują relatywizm moralny środowiska szkolnego

c) Próba nawiązania relacji z Czerwoną, odrzucenie uczucie Muta

d) Improwizacja *Jak oni buntują* (cyniczna próba odsłaniania braku idei, rezygnacji młodych z prób poszukiwania sensu swoich działań).

Fragment do wykorzystania:

- MUT** Ludzkość jest przereklamowana. A tobie jak się tu podoba?
- STANISŁAW** Wydaje mi się, że wszędzie jest tak samo. Jak nie będziesz taki jak oni, to ciebie nie ma, znikasz. Ale ja mam to gdzieś, mojego ojca znowu gdzieś przeniosą do roboty, zmienię szkołę. Taki mam życiowy survival.
- STANISŁAW** A pamiętasz, jak potem byłeś wściekły przez tą całą sytuację i szliśmy przez szkolne korytarze? Miałeś ochotę wszystko rozwalić, byliśmy tacy zbuntowani. Szkolne korytarze były obklejone pobożnymi mądrościami w stylu: „Każdy człowiek ma prawo do godnego życia”.
- MUT** A ty? Masz prawo do godnego życia? Czytałeś konstytucję, może ci to gwarantuje. czujesz się wolny?
- STANISŁAW** Albo „Każdy człowiek ma prawo do pracy”.
(...) Albo „Wolność wiary”.
(...) Albo „Każdy ma prawo do edukacji”.

MUT A ile kosztują książki i ile ich macie?
STANISŁAW Albo „Nigdy więcej wojen”
(...)

MUT Zrywam z tym gównem!
STANISŁAW Albo „Nigdy więcej wojen!”.
MUT Gówno, gówno, rzygam!

Spośród współczesnych problemów społeczno-politycznych wymienionych przez Janka uczniowie wybierają i charakteryzują te, których nie można zlekceważyć, a ludzkość jest je w stanie rozwiązać.

e) Manifestacyjne zniszczenie dziennika zajęć.

f) Kompensacyjne zanurzenie w świat wirtualnej i alternatywnej rzeczywistości:

HELENA A później graliście w najgłupsze gry komputerowe np. rozjeżdżanie żab deskorolką albo walenie kujonów z liścia po twarzy. Rzucanie kropidłem w stare baby. No i nasza ulubiona gra: zabij swojego nauczyciela na tysiąc różnych sposobów.

MUT Wsadź mu kanapkę w mordę. Patrz jak mu oczy wyjdą.

STANISŁAW Wbij mu cyrkiel w ucho.

MUT Dobra teraz odbezpiecz gaśnicę i wsadź mu w dupę.

STANISŁAW Ja go krzesłem przez łeb.

MUT Fuj, ale krwi.

STANISŁAW Właśnie mało. Więcej krwi.

MUT Więcej krwi, więcej krwi.

HELENA A potem powiedziałeś: zrobmy coś naprawdę dziwnego.

STANISŁAW Wymyślmy grę alternatywną, takie ARG na szkołę.

HELENA ARG na szkołę.

STANISŁAW Tak, ARG na szkołę.

MUT Zrobmy ARG na szkołę, moje pierwsze.

STANISŁAW No dalej, wymyślaj.

MUT Dobra Staszek, musisz się dostać do szkolnej kuchni, bo jesteś wysłannikiem Wielkiego Dżi. Twoim celem jest termos pani Ani. A w tym termosie jest proszek, który robi ludziom wodę z mózgu. Ty go musisz ukraść i spalić, a to nie będzie proste. Bo wśród uczniów są tajni agenci pani Ani. Musisz ich rozpoznać i wyeliminować. Wiesz czego nie lubią agenci? Jak się im dmucha w ucho.

STANISŁAW Nie no, mam im w ucho dmuchać?

MUT W ucho.

STANISŁAW No przestań, mam im dmuchać w ucho? To jest jakaś słabizna, wymyśl coś lepszego. Coś mocniejszego, np. niech wybuchają. Rozsadźmy ich.

HELENA Wyszadźmy ich.
STANISŁAW A jak nie wybuchną, to znaczy, że są agentami.
MUT Ja czegoś nie kumam. Jak wysadzimy uczniów, to nam zostaną sami agenci...
STANISŁAW Właśnie na tym to polega. Jesteś wysłannikiem Wielkiego Dżi?
MUT Jestem wysłannikiem Wielkiego Dżi.
STANISŁAW Pochodzisz z innej planety...
MUT Pochodzę z innej planety.
STANISŁAW Tam nie rządzą ziemskie prawa.
MUT Tam rządzą nasze prawa.
STANISŁAW O to w tym chodzi.
MUT O to chodzi.
STANISŁAW Mut, my kontra oni.
HELENA My kontra oni.
STANISŁAW Musimy ich wszystkich wyeliminować.

g) Stanisław nieodpowiedzialnie informuje Muta o klasowym głosowaniu, które, z całym okrucieństwem zasad sądu skorupkowego, skazuje jego przyjaciela na ostracyzm

h) Resentyment, który prowadzi do żądy ślepego odwetu

HELENA Czy to był powód by wpisać panią Pazdam na listę śmierci?
MUT Stachu, przecież ty umiesz pisać. Stary, ludzkość cię woła, oni potrzebują takich ludzi jak ty. Masz wielki talent, wiesz o tym. Powinieneś zostać żurnalistą, tłumaczyć ludziom świat, bo ludzie są głupi, ludzie potrzebują instrukcji obsługi, przewodnika. Staszek! Czy ty nie słyszysz, co ci sprzedaje ta Pazdam? Kupuje cię stary! Jesteś taki sam jak wszyscy, jak ta szara tłuszcza, jeden z miliona. Wiesz czemu? Bo wszyscy uczestniczą w tym pieprzonym konkursie na mistera niewolników. I ty też biegniesz w tym wyścigu. Nie widzisz tego? Lajki na fejsie, oryginalne posty, a potem co? Lepsza chata, większa plazma i wakacje, gdzie? Na Borneo! A potem stoisz w kolejce do kasy jak moi starzy. I jesteś nikim. Nie ma cię. Znikasz. Słyszysz, co ci sprzedaje ta Pazdam? Rzuci na ci przynętę. Chcesz, to ją łyknij, tylko uważaj żebyś się nie zakrztusił. Teraz! Teraz jest nasz czas. Teraz pokażemy im naszą siłę.
STANISŁAW A potem mówił o ludzkiej woli. O tym, że świat zmienia się poprzez czyn. I, że jak chcą go nazywać Janem Chrzcicielem to proszę bardzo.
MUT Zostanę Janem Chrzcicielem, Johanus Babtistus hommo hommini lupus est. Amen Bracia.
STANISŁAW A potem wszystko zaczęło dziać się bardzo szybko. Nie wiem, kiedy gra stała się rzeczywista, po prostu nie wiem. Wszystko mieliśmy. Mieliśmy plan budynku szkolnego, listę śmierci. Wszystko było takie logiczne, W ogóle się nad tym niezastana wiałem. W ogóle o tym nie

myślałem. Boże, ja po prostu nie mogę uwierzyć, że to byłem ja. Ja ten sam ja, ta sama skóra, tylko że sprzed siedmiu lat.

i) Próba działania terrorystycznego

MUT Oni myślą, że nas znają i że nami kierują. Nie potrzebujemy ich Stanisław.
HELENA Kogo wy nie potrzebujecie?
STANISŁAW Kogo my nie potrzebujemy?
MUT Nie potrzebujemy ich. Chcemy być wolni. Chcemy być zależni? Nie potrzebujemy. Powiedz to!
STANISŁAW O czym ty mówisz?
MUT Stanisław, nie potrzebujemy ich. Powiedz!
STANISŁAW No nie potrzebujemy...
MUT Nie potrzebujemy ich! Powiedz!
STANISŁAW Ja już powiedziałem...
MUT To teraz im pokażemy naszą siłę.
STANISŁAW I wyszedł. Nie wiem, dziwne to było. Czasami się zastanawiam dlaczego myśmy wtedy w ogóle nie myśleli o śmierci. Dlaczego się w ogóle nie myśli o śmierci? Bo co? Bo jesteśmy młodzi? Stare dziady się zastanawiają nad śmiercią, w ogóle mają jakiegokolwiek wyobrażenie na jej temat, bo się tak kurczowo trzymają życia. Ciągłe myślą o tej śmierci, ale przecież żyjemy, więc po co się zastanawiać nad śmiercią.

j) Tragiczny finał buntu (cios „zdrady”/opuszczenia przez przyjaciela w chwili próby) Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: przeciwko czemu buntowali się bohaterowie *Beze mnie*? Uczniowie w parach przygotowują swoje odpowiedzi, a następnie zapisują swoje propozycje na tablicy tak, aby powstała wspólna notatka. Nauczyciel pyta uczniów, które z wymienionych zagadnień można uznać za „bunt egzystencjalny”. Chętny uczeń podsumowuje ten etap lekcji.

3. Konceptualizacja, wnioskowanie /połącz to w całość/: Dlaczego bunt Muta zakończył się tragicznie?

Łatwo można dostrzec, że bunt Muta miał również idealistyczny pierwiastek prometejski. To kolejny dramatyczny bohater, który pragnie porządku świata. Otoczenie to młodzi ludzie „bez właściwości”, tłamszący swoje prawdziwe uczucia. W świecie tym nie ma miejsca na odmienność. Sam Janek (Mut) „diagnozuje” globalne problemy, ale, zraniony, szybko uruchamia w sobie tryb pogardy lub eufemistycznie rzecz ujmując ucieczki w wyższość. W klasie nie ma miejsca na autentyczny światopogląd, prym wiedzie siła wykluczania.

4. Stosowanie /co zmienić/

Dlaczego samobójstwo nie jest odpowiedzią na uświadomienie sobie absurdu życia?

Szkoła ukazana w dramacie *Beze mnie* to miejsce, w którym prawdziwie ekstremalną przygodą staje się ocalanie swojej godności. Łatwiej zachować wolność w świecie uprzedmiotowienia, gdy się jest człowie-

kiem dorosłym/dojrzałym, gdy się jest świadomym fizycznych ograniczeń. Jednak odpowiedzialny bunt to, mimo świadomości absurdu, heroiczna próba godnego trwania, zwłaszcza wtedy, gdy się traci wiarę w wolną wolę lub przeciwnie, szuka się w akcie podniesienia na siebie ręki dowodu jej istnienia.

Albert Camus *Mit Syzyfa*

„Życie to sprawić, by żył absurd. Sprawić, by żył absurd, to przede wszystkim patrzeć mu w twarz. W przeciwieństwie do Eurydyki absurd umiera tylko wówczas, kiedy się od niego odwrócić. Tak więc bunt jest jednym ze spójnych stanowisk filozoficznych. [...] W nim człowiek jest stale sobie obecny. Bunt nie jest dążeniem, nie zna nadziei. To pewność druzgocącego losu, ale bez rezygnacji. [...] Ten bunt nadaje cenę życiu. Obejmując całą egzystencję, przywraca jej wielkość. Świadomość i bunt to odmowa i przeciwieństwo rezygnacji. [...] Człowiek absurdalny może tylko wszystko wyczerpać i wyczerpać do dna siebie. Absurd jest tym skrajnym napięciem, które podtrzymuje nieustannie samotnym wysiłkiem, wie bowiem, że świadomością i codziennym buntem daje świadectwo swojej jedynej prawdzie, to znaczy wyzwaniu. [...] Z absurdu wyprowadzam więc trzy konsekwencje, to znaczy mój bunt, moją wolność i moją pasję. Samą świadomością przekształcam w regułę życia to, co było zaproszeniem do śmierci – i odrzucam samobójstwo.”

Źródło: Albert Camus, *Mit Syzyfa*, [w:] tegoż, *Mit Syzyfa i inne eseje*, tłum. Joanna Guze, Warszawa 2004, s. 109–118.

„Samobójca zabija się, ponieważ w sensie metafizycznym czuje się poirytowany. W pewnym rozumieniu dokonuje zemsty. Dowodzi w ten sposób, że „nie będą go mieli”. Wiadomo jednak, że niezrównanym ucieleśnieniem tego wątku w całym jego bogactwie jest Kiriłow, postać z *Biesów*, również zwolennik samobójstwa logicznego. Inżynier Kiriłow oświadcza, że chce odebrać sobie życie, bo taka jest „jego idea”. [...] Rozumowanie jest klasycznie jasne. Jeśli Bóg nie istnieje, Kiriłow jest bogiem. Jeśli Bóg nie istnieje, Kiriłow musi się zabić. Kiriłow musi się zatem zabić, żeby być bogiem. [...] Boskość więc, o którą chodzi, jest najzupełniej ziemską. „Trzy lata – mówi Kiriłow – szukałem atrybutu mojej boskości i znalazłem. Jest nim wolna wola”. Można zrozumieć teraz sens jego przesłanki: „Jeżeli nie ma Boga, to ja jestem bogiem”. Stać się bogiem, to być wolnym na tej ziemi, nie służyć istocie nieśmiertelnej. A zwłaszcza wyciągać wszystkie konsekwencje z tej bolesnej wolności. Jeśli Bóg istnieje, wszystko zależy od niego i nie możemy nic przeciwko jego woli. Jeśli nie istnieje, wszystko zależy od nas. [...]”

Albert Camus, *Mit Syzyfa*, [w:] tegoż, *Mit Syzyfa i inne eseje*, tłum. Joanna Guze, wybór Janna Guze, Warszawa 2004, s. 152–155.

O kogo tak naprawdę walczy Mut?

Człowiek, który chce bronić swojej tożsamości, musi się buntować. Bunt Muta jest nie tylko manifestacją wolności, ale i „walką o siebie”.

Albert Camus *Człowiek zbuntowany*

„Z buntu rodzi się świadomość, jakkolwiek mglista: nagle i olśniewające spostrzeżenie, że w człowieku jest coś, z czym może się utożsamić, choćby na pewien czas. Dotychczas nie czuł tej tożsamości naprawdę.

Niewolnik znosił każdy przymus poprzedzający chwilę buntu. Często nawet zgadzał się bez szemrania na rozkazy budzące większy sprzeciw niż ten, który wywołał w nim odmowę. Choć może odrzucał je w sobie, był cierpliwy; skoro milczał, bardziej dbał o swój bezpośredni interes niż świadom był swego prawa. Z utratą cierpliwości, z pojawieniem się niecierpliwości zaczyna się natomiast ruch mogący objąć to wszystko, co wpraw akceptował. Ten ruch niemal zawsze działa wstecz. Niewolnik, odrzucający upokarzający rozkaz swego przełożonego, odrzuca jednocześnie sam stan niewolnika. Ruch buntu niesie go dalej, niż mogłaby to uczynić zwykła odmowa. Przekracza nawet granicę, którą wyznaczał przeciwnikowi, i żąda teraz, by był z nim traktowany na równi. To, co wpraw było niepochwytym oporem człowieka, staje się całym człowiekiem, który się z tym oporem utożsamia i w nim się streszcza. Tę część siebie, której poszanowania żądał, stawia ponad wszystko inne i ogłasza, że uważa ją za najważniejszą, ważniejszą nawet od życia. Staje się ona dla niego dobrem najwyższym. Wybrawszy wpraw kompromis, niewolnik rzuca się nagle („skoro tak jest...”) we Wszystko albo Nic. Świadomość rodzi się wraz z buntem”.

Albert Camus, *Człowiek zbuntowany*, [w:] tegoż, *Eseje*, tłum. Joanna Guze, wybór Janna Guze, Warszawa 1971.

5. Debata oksfordzka: teza *Bunt ma sens jedynie wtedy, gdy człowiek bierze odpowiedzialność za swój sprzeciw*

Uczniowie uczestniczą w formule debaty oksfordzkiej – merytorycznej dyskusji wywodzącej się z Uniwersytetu Oksfordzkiego z precyzyjnie określonymi regułami (uczestnicy losują swoją rolę: zwolennika lub przeciwnika tezy, głosu stronom udziela marszałek, czas wypowiedzi jest jednakowy dla wszystkich, surowo zabronione jest przerywanie, wyśmiewanie oponentów, nierzeczowe argumenty, np. odnoszące się do cech osobistych uczestników, przebieg spotkania ocenia jury).

6. Konteksty

Zob. Zintegrowana Platforma Edukacyjna – lekcja *Cierpiąca dusza* <https://zpe.gov.pl/a/wprowadzenie/DJEhGSZfl>

Antoni Kępiński *Melancholia*

„Forma buntownicza depresji młodzieńczej jest zaostreniem normalnie występującego w tym wieku buntu przeciw starszemu pokoleniu. W pewnym sensie bunt ten jest koniecznością, gdyż w tym okresie życia trzeba oderwać się od środowiska rodzinnego; gdy zerwanie „pępowiny” nie nastąpi, odbija się to fatalnie na dalszej historii życia i rozwoju osobowości danej jednostki. Ujemną stroną jest ładunek uczuć negatywnych, z którym zazwyczaj osoba buntująca się nie może sobie poradzić. Wyładowanie agresji na zewnątrz zazwyczaj dokonuje się w formie impulsywnych reakcji agresywnych, które z reguły zaostwiają istniejący konflikt, lub w postaci „cichej” agresji, tj. przyjmowania postawy biernego oporu, cichego robienia na złość, uparte przeciwstawianie się naciskom otoczenia. Najczęściej jednak agresja nie może być w całości wyładowana na zewnątrz i część jej wyładowuje się do wewnątrz; w tym wypadku agresja zmienia się w autoagresję. Ta ostatnia też może przybierać formy rozmaite: gwałtowne, jak próby samobójstwa czy samookaleczenia, „łagodne”, jak niszczenie własnej kariery życiowej, alkoholizm, używanie narkotyków, lekceważenie obowiązków społecznych, prowadzące stopniowo do społecznej degradacji itp.”

„W przeciwieństwie do formy apatycznoabulicznej postać buntownicza przebiega burzliwie. Częste są konflikty ze starszymi, zwłaszcza z rodzicami i nauczycielami, niekiedy postawa buntownicza ulega generalizacji, młody człowiek walczy z całym starszym pokoleniem i jego normami, zdarzają się wyczyny chuligańskie, ucieczki z domu, wejście na drogę przestępczą, by w ten sposób przeciwstawić się społeczeństwu ludzi starych. Jest to walka chaotyczna, nie prowadząca do celu; pod powierzchnią młodzieńczego buntu kryją się zwykle smutek, poczucie bezsensu życia, brak wiary we własne siły, różnego rodzaju kompleksy niższości. Trudność podejścia do tego typu chorych polega na uzyskaniu umiejętności „przebicia się” przez powierzchowną warstwę buntu, która niejednokrotnie drażni otoczenie, i dojściu do warstw głębszych, w których znaleźć można wspomniane poczucie beznadziejności, kompleksy mniejszej wartości, brak wiary w swoją przyszłość.”

Źródło: Antoni Kępiński, *Melancholia*, Kraków 2014, s. 61–63.

Zadanie domowe

Zinterpretuj wybrany wiersz (np. *Święty Szymon Słupnik* Stanisława Grochowiaka, *Nauka chodzenia* Andrzeja Bursy, *Mury* Jacka Kaczmarskiego, *Potęga smaku* Zbigniewa Herberta; *Przejście* Michaela Houellebecqa). Uzasadnij, w jaki sposób może on korespondować z dramatem *Beze mnie*.

lub

Porównaj mechanizmy buntu Muta oraz Stanisława z działaniem innych bohaterów z kręgu tradycji literackiej (np. Kordiana, Cezarego Baryki, Konrada (*III część Dziadów*), doktora Judyma, Pannę Nikt, Artura (*Tango*), Hamleta, Antygony, Jean Tarrou z *Dżumy* Alberta Camusa).

lub

Przygotuj plakat spektaklu *Beze mnie*. Możesz skorzystać z aplikacji Canva https://www.canva.com/pl_pl/

